

Türkiye'de Kaynaştırma ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Kriterlere Göre İncelenmesi

Çağla DURAN*, Samet ATA**, Emine Nilgün METİN***

Öz

Amaç: Özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarından bilişsel, motor, dil ve sosyal-duygusal gelişimleri farklılık gösterir. Kaynaştırma uygulamalarının amacı, özel gereksinimli çocukların gelişimlerini desteklemek ve sosyal kabullerini sağlayarak topluma uyum becerilerini kazandırmaktır. Yapılan çalışmada Türkiye’de kaynaştırma alanında yazılmış olan lisansüstü tezlerin düzeyini, tematik dağılımlarını ve mevcut durumlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma betimsel nitelikte olup, tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini kaynaştırma alanında yapılmış kısıtlama bulunmayan 143 yüksek lisans ve doktora tezinden oluşmaktadır. Araştırma, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı olan 2008-2018 yılları içerisinde yazılmış lisansüstü eğitim tezleri ile sınırlıdır. Yapılan bu çalışmada epistemolojik doküman analizi verileri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır.

Bulgular: Kaynaştırma uygulamaları konusunda yazılan tezlerde en fazla üzerinde durulan konu “kaynaştırmaya karşı olan tutum” (%27) olurken, ikinci sırada ise “kaynaştırma hakkında görüş ve beklenti” (%19) olmuştur. Tezlerin 61 (%43)’i nicel, 58 (%40)’i nitel ve 24 (%17)’ü karma araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiği zaman 2008-2018 yılları arasında kaynaştırma ile ilgili yazılmış tezler bizlere kaynaştırma eğitiminin son

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş / Received: 17.01.2021 & **Kabul / Accepted:** 07.08.2021

DOI: <https://doi.org/10.38079/igusabder.863163>

* Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, E-posta: durancagla@yahoo.com.tr **ORCID** <https://orcid.org/0000-0001-5825-1310>

** Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Ağrı, Türkiye, E-posta: atasamett@gmail.com **ORCID** <https://orcid.org/0000-0002-9212-1285>

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye, E-posta: enmetin@gmail.com **ORCID** <https://orcid.org/0000-0001-9763-2896>

yıllarda ne kadar önem kazandığını göstermektedir; ancak çalışmalar kaynaştırma uygulamalarında hala eksiklikler olduğunu da ortaya koymaktadır.

Sonuç: Kaynaştırma uygulamalarının veriminin artırılması için kaynaştırma eğitime dahil olan özel gereksinimli çocuklar ile yapılacak, deneysel yöntemlerin kullanıldığı ve çocukların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik ölçeklerin geliştirildiği tezlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma uygulamaları, tezler, doküman analizi.

Examination of Graduate Thesis Related to Inclusion in Turkey According to Various Criteria

Abstract

Aim: The cognitive, motor, language and social-emotional development of children with special needs differ from their normally developing peers. The aim of inclusion practices is to support the development of children with special needs and to gain adaptation skills to society by ensuring their social acceptance. In this study, it was aimed to determine the level, thematic distribution and current status of postgraduate theses written in the field of inclusion in Turkey.

Method: The research is descriptive and is a study in the screening model. The sample of the research consists of 143 masters and doctoral dissertations without any restrictions in the field of mainstreaming. The research is limited to the postgraduate theses written in the years 2008-2018 registered at the Higher Education Council National Thesis Center. In this study, epistemological document analysis was used as a data collection method. Percentage and frequency values were used in the analysis of the data.

Results: "Attitude towards inclusion" (27%) was the most focused topic in the dissertations written on inclusion practices, while "opinion and expectation about inclusion" (19%) was the second. 61 (43%) of these were quantitative, 58 (40%) were qualitative, and 24 (17%) were conducted using the mixed research method. When the findings obtained from the research are examined, the theses written about inclusion between 2008-2018 show us how important inclusion education has gained in recent years; however, studies also reveal that there are still deficiencies in inclusion practices.

Conclusion: Mainstream inclusion for children with special needs to be done with increasing the yield of the experimental scales to determine the needs of the children are developed and methods used in the thesis there is a need to.

Keywords: Inclusion application, dissertations, document analysis.

Giriş

Özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarından bilişsel, motor, dil ve sosyal-duygusal gelişimleri farklılık gösterir. Bu yüzden özel gereksinimli çocukların eğitimlerinde akranlarından farklı uygulamalar kullanılır¹. Günümüzde yaygın olarak kullanılan model ise normal gelişim gösteren çocuklarla, özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasıdır².

Kaynaştırma eğitimi, mümkün olan en az kısıtlayıcı eğitim ortamı içerisinde gereken özel eğitim hizmetlerinin sağlanması, tam veya yarım zamanlı olarak normal eğitim sınıflarında eğitim görmesidir³. Mittler⁴'e göre ise kaynaştırma eğitimi, çocuğun bireysel farklılıkları düşünülerek gerekli olan eğitimin tüm öğrencilerin gereksinimlerine cevap vermesidir.

Kaynaştırma uygulaması, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte, genel eğitim sınıflarında eğitim ve öğretime dahil edilmesidir⁵.

Kaynaştırma uygulamalarının amacı, özel gereksinimli çocukların gelişimlerini ve topluma uyum becerilerini desteklemek; onların akranları arasında sosyal olarak kabul edilmelerini sağlamaktır⁶. Kaynaştırma uygulamaları, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin sadece akademik becerilerinin geliştirilmesine yönelik değil tüm gelişim alanlarına yönelik becerilerde kazanımlar gerçekleştirmelerini hedeflemektedir⁷. Kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimli öğrenciler akranlarıyla akademik ve sosyal yönden bütünleşmekte, sosyal ve duygusal gelişimleri desteklenmektedir⁸.

1960'lı yıllarda başlayan kaynaştırma uygulamaları birçok ülkede kabul görmüştür ve uygulanmaya başlanmıştır⁹. Kaynaştırma uygulamaları her ülkede farklı gelişme göstermekte ve yasal düzenlemeler ile uygulanmaktadır. Türkiye'de ise kaynaştırma uygulamaları "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu" ile 1983 yılında başlatılmıştır. 1997'de çıkarılan 573 sayılı "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve buna bağlı olarak 2000 yılında yürürlüğe giren "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ile yaygınlaşmaya başlamıştır^{10,11}. 2006 yılında "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" yayınlanmış ve 2012'de ise son hali ile düzenlemeler yapılmıştır¹².

Türkiye'de özel eğitim alanında yapılan birçok yasal düzenlemeye karşın uygulamalarda eksiklikler bulunmaktadır¹². Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların %5'i özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmekte ve yararlanan özel gereksinimli çocuk sayısının az

olmasının nedenlerinden biri, özel eğitim alanında yeterli eğitime sahip olan çalışan sayısının az olmasıdır¹³.

Ülkemizde kaynaştırma uygulamaları yarı zamanlı ve tam zamanlı olarak ikiye ayrılmaktadır. Tam zamanlı uygulama özel eğitime muhtaç bireylerin, akranlarıyla birlikte okul öncesinde, ilköğretimde, ortaöğretimde ve yaygın eğitim kurumlarında aynı sınıf içerisinde beraber eğitim görmesi ve sosyal açıdan bütünleştirilmesidir¹⁴. Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları ise, öğrencilerin ders dışı etkinliklere veya bazı derslere normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte aynı sınıfta katılmaları yoluyla yapılmaktadır⁷. Yarı zamanlı uygulama yapılan sınıflarda veya özel eğitim sınıflarında eğitim gören çocukların; özel eğitim verilen ya da kaynaştırma uygulanan sınıfların düzenledikleri etkinliklere katılması; rehberlik, kaynak oda ve araştırma merkezi ile özel eğitim kurumlarından destek eğitimi alması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır¹⁴.

Aile, eğitimciler, sınıf ortamı gibi birçok durum çocuğun kaynaştırma eğitimi sürecini şekillendirmektedir. Aile ile okul arasında pozitif bir iletişim ortamının oluşturulması ve ailenin kaynaştırma uygulamalarına etkin katılımının sağlanması, kaynaştırma uygulamalarının etkinliğini arttırmaktadır¹⁵.

Kaynaştırma öğrencilerine yönelik farkındalığın ve kabulün önkoşulu akranların onları anlaması ve onlara yardım edebilmeyi öğrenmesidir¹⁶. Bireysel farklılıklara saygı gösterme, duyarlılık, işbirliği ve yardımlaşma becerilerinin artması kaynaştırma uygulamalarının yararları arasındadır¹¹. Kaynaştırma uygulaması sayesinde normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuklar, sosyal ve akademik alanlarda birbirlerini etkilemekte ve geliştirmektedir¹⁷.

Özel gereksinimli çocukların eğitiminde çok önemli bir yer tutan kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır, yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak hangi konuları ele aldığı ve hangi konuların üzerinde daha az çalışıldığını belirlemek; sorunları saptamak ve çözüm yolları üretebilmek açısından önemlidir. Bu sebeple yapılan bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kaynaştırma alanında yazılmış olan lisansüstü tezlerin tematik dağılımlarını, çalışma gruplarını, araştırma yöntemlerini ve kullanılan ölçme araçlarını incelemek olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma betimsel nitelikte ve tarama modelinde desenlenmiştir¹⁸.

Evren ve Örneklem

Araştırmada, Türkiye’de kaynaştırma alanında yapılmış lisansüstü eğitim tezlerinin ele aldığı temaların ve yöntemsel özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışıldığı için araştırmanın kuramsal evreni, YÖK Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından 2009-2018 yılları arasında arşivlenen ve başlığında “kaynaştırma” geçen 185 lisansüstü eğitim tezinden (Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>) oluşmaktadır.

Kaynaştırma alanında yapılmış tezlerin sayısı incelendiğinde son yıllara doğru arttığı görülmektedir. 2008 yılında yalnızca 8 tez yazılmış iken 2018 yılında ise 14 tezin olduğu görülmektedir. Kaynaştırma konusunda en fazla yazılan 25 tez ile 2017 yılında yazıldığı görülmektedir. Ayrıca yazılan tezlerin uygulamaları 70 çalışma ile en çok İç Anadolu Bölgesinde, en az 4 tez ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde gerçekleştirildiği görülmektedir.

Araştırmanın örneklemini kaynaştırma alanında yapılmış kısıtlama bulunmayan 143 yüksek lisans ve doktora tezinden oluşmaktadır ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı olan 2008-2018 yılları içerisinde yazılmış lisansüstü eğitim tezleri ile sınırlıdır.

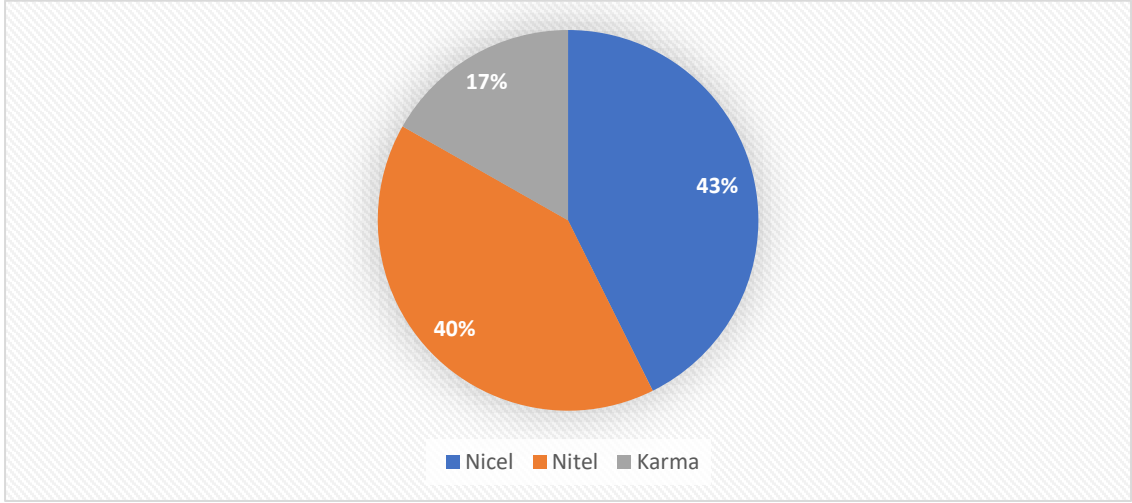
Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan bu çalışmada epistemolojik doküman analizi verileri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır¹⁹. Uygulanan doküman analizinin ilk aşamasında, örneklem içerisinde yer alan ve kısıtlaması bulunmayan lisansüstü tezleri YÖK Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı’nın resmi web sitesinden bilgisayar ortamına aktarılmıştır. İkinci aşamada ise, bilgisayara aktarılmış olan tezler yıllara göre sınıflandırılarak analizi yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde yüzde ve frekans değerler kullanılmıştır.

Bulgular

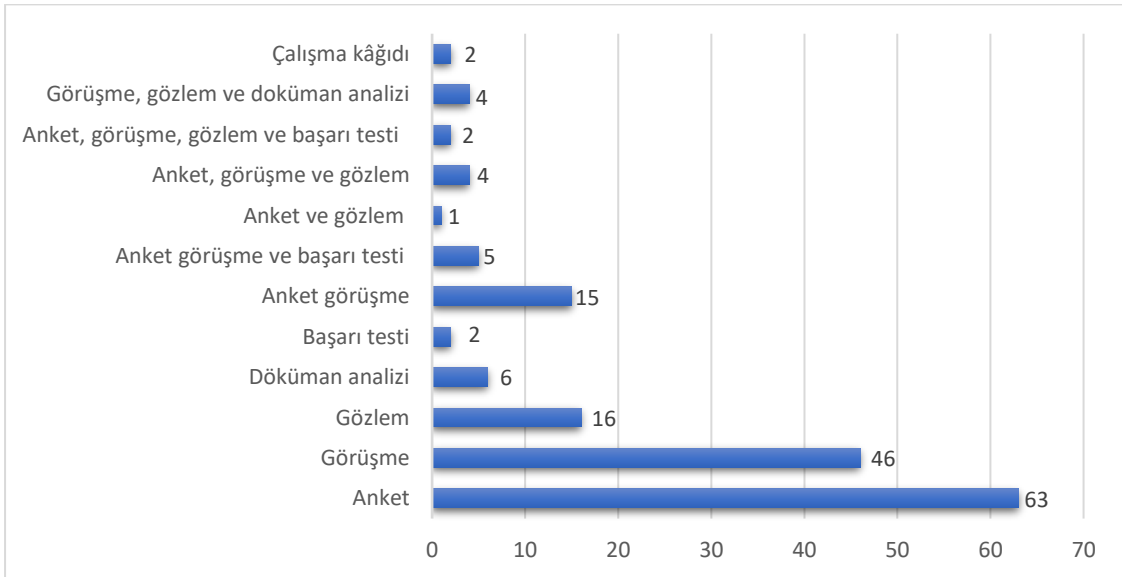
Bu çalışma, Türkiye’de kaynaştırma alanında yapılmış olan lisansüstü eğitim tezlerinin tematik dağılımlarını yöntemsel özelliklerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada veri toplama sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilen tablo ve şekillerde sunulmuştur.

Şekil 1’de lisansüstü tezlerinin araştırma yöntemleri ile ilgili bulguları verilmiştir.

Şekil 1. Lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde lisansüstü tezlerin 61 (%43)'i nicel, 58 (%40)'i nitel ve 24 (%17)'ü karma araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Kullanılan nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin sayısı birbirine oldukça yakındır. Karma yöntemi kullanan araştırmacı sayısı daha azdır (%17).

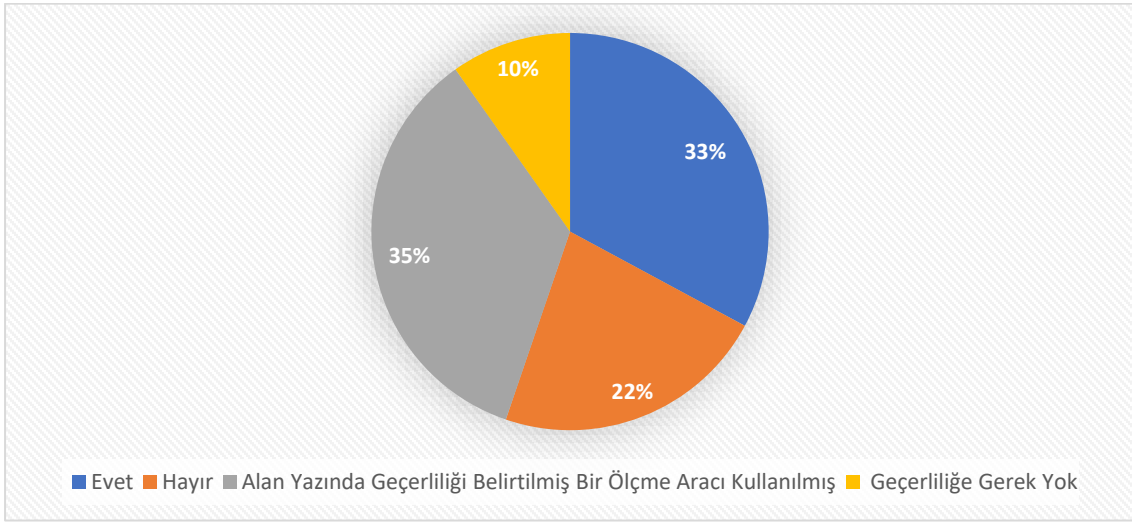
Aşağıda Şekil 2'de lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama yöntemleri ve araçlarına ait bulguları verilmiştir.

Şekil 2. Lisansüstü tezlerin kullanılan veri toplama yöntemleri ve araçlarına göre dağılımı

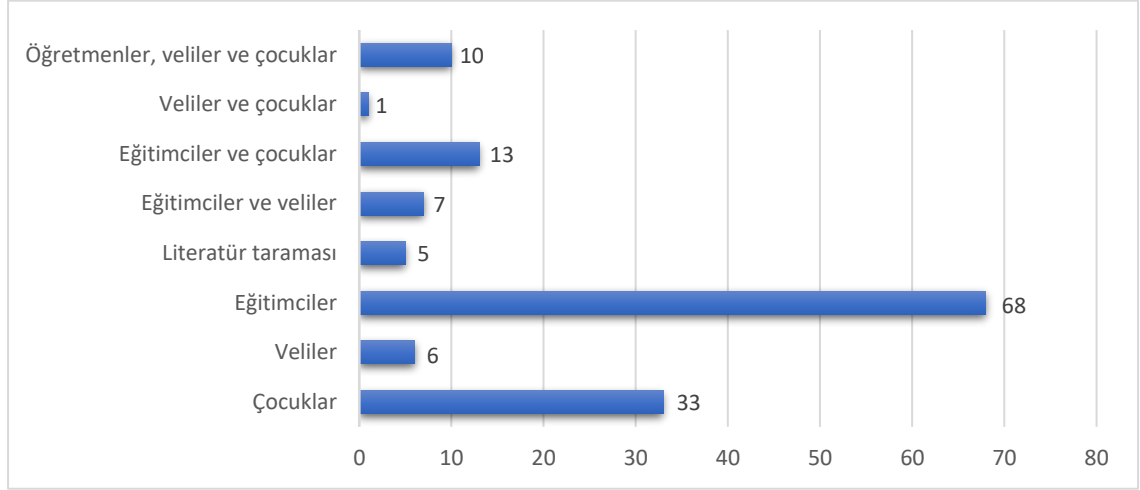
Şekil 2’de veri toplama yöntemleri ve araçları ile ilgili bulgular incelendiğinde en yüksek oranda (%38) anket kullanıldığı, bunu (%28) oranı ile görüşmenin izlediği görülmektedir. En düşük oranda 1 (%1) çalışma ile anket ve gözlemin aynı çalışmada kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Şekil 3’te tezlerde kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının varlığına ilişkin bulgular verilmiştir.

Şekil 3. Tezlerde kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına göre dağılımı

Lisansüstü tezlerde kullanılan ölçme araçlarının geçerlik güvenirlik çalışmalarının durumları incelendiği zaman 50 (%35) çalışmada alan yazında geçerliliği belirtilmiş bir ölçek kullanıldığı tespit edilmiştir. 47 (%33) tezde ise ölçme araçlarının geçerlik güvenirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmıştır. 32 (%22) çalışmada ise geçerlik güvenirliğin yapıp yapılmadığına dair ya bilgi verilmemiştir ya da yapılmamıştır. 14 (%10) çalışmada ise geçerliliğe ihtiyaç duyulmadığı belirtilmiştir. Kaynaştırma ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde katılımcı gruplara ait bulgular Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Lisansüstü tezlerin katılımcı gruplara göre dağılımı

Şekil 4'te yazılan lisansüstü tezlerin *katılımcı gruplara göre dağılımı* sunulmuştur. Şekil incelendiğinde en fazla çalışmanın eğitimciler (%48) ile gerçekleştirildiği görülmektedir; bunu çocuklar (%23) ile yapılan çalışmalar izlemektedir. Bazı çalışmalarda ise farklı gruplar birleştirilerek yapılmıştır. Yalnızca 5 (%3) çalışmada literatür taraması kullanılmıştır.

Aşağıda Tablo 1'de yazılan tezlerde belirlenen ana konuların yüzde ve frekansları verilmiştir.

Tablo 1. Tezlerde ele alınan konuların dağılımı

Konular	n	%
Tutumlar	56	27.0
Görüş ve Beklenti	39	19.0
Sosyal Uyum	20	10.0
Mesleki Yeterlilik	19	9.0
Program Yeterliliği	17	8.0
Akademik Başarı	14	7.0
Kavram öğretimi	13	6.0
Öğretim programı çalışması	8	4.0
Öğretim teknolojisi	5	2.0
Öğretmen eğitimi	3	1.0
Disiplinler arası yaklaşım	3	1.0
Öğrenme stilleri	3	1.0
Öğretici materyal geliştirmesi	3	1.0
Okuma yazma öğretimi	2	1.0
Sınıf Ortamı	2	1.0
Kavram analizi	1	1.0
Ölçek Geliştirme	1	1.0
	209	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi kaynaştırma alanında yazılmış lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunda “kaynaştırmaya karşı tutum” (%27) konusu ele alınmıştır. Daha sonra en çok üstünde durulan konu ise “kaynaştırma hakkında görüş ve beklenti” (%19) olmuştur. Bunları “sosyal uyum” (%10), “mesleki yeterlilik” (%9) ve “program yeterliliği” (%8) gibi konular izlemektedir.

Tartışma

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde kaynaştırma alanında yapılan lisansüstü tezlerin son yıllarda arttığı görülmektedir. 2008-2013 yılları arasında (%39,1) 56 tez yazılırken, 2014-2018 yılları arasında (%60,8) 87 tez yazılmıştır. Kaynaştırma konusunda en yüksek oranda tez ise (%17) 2017 yılında yazılmıştır.

Kaynaştırma ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerin araştırma yöntemleri incelendiğinde nitel ve nicel yapılmış çalışma sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. İki araştırma yöntemi de etkili olarak kullanılırken, nitel ve nicel çalışmaların beraber kullanıldığı karma yöntem²⁰, diğer iki araştırma yöntemine nazaran daha az kullanılmıştır. Nicel ve nitel çalışmalar, zaman verimliliği ve daha az çaba gerektirmesinden dolayı karma çalışmalara göre daha çok tercih edilmiş olabilir. Ancak nitel ve nicel her iki yöntemin de farklı üstün yönleri olduğu için karma yöntemli araştırmalarda daha güvenilir sonuçlar elde edilebilmektedir²¹.

Kaynaştırma ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerinde en çok kullanılan veri toplama yöntemleri ve araçları sırası ile, nicel yöntemlerden anket, diğer yöntemlerden ise görüşme ve gözlem olmuştur. Anket ve görüşme de aynı anda kullanılan yöntemlerden birisidir. Kaynaştırma öğrencisine sahip eğitimcilerin ve ailelerin düşüncelerini tanımlamak zor olduğu için daha çok görüşmelerin tercih edildiği düşünülmektedir²².

Kaynaştırma uygulamaları konusunda yazılmış 50 (%35) lisansüstü tezinde, daha önceden alan yazında geçerliliği belirtilmiş bir ölçek kullanılmıştır. Tezlerin %33’lük bir kısmında ise geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tezi yazan araştırmacı tarafından yapılırken, %22’sinde geçerlilik güvenilirliği hakkında ya bilgi vermemiştir ya da geçerlilik güvenilirliği yapılmamıştır. Alanda kullanılan ölçme araçları daha çok, kaynaştırma eğitiminde öğretmen yeterliliğini, yetişkin tutumunu ve görüşlerini belirlemek için kullanılan araçlardır. Kaynaştırma eğitimine dahil olan özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynaştırma uygulamaları konusunda yazılan tezlerde en çok incelenen katılımcı grubu, öğrenme-öğretme sürecini etkileyen önemli öğelerden biri olan eğitimciler olmuştur. Kaynaştırma uygulamalarında en önemli öğelerden biri olan eğitimcilerin²³, en çok incelenen katılımcı grubu olmasının sebebi olarak, onların düşüncelerini almanın ve bilgilerini ölçmenin kaynaştırma eğitiminin başarılı olmasında önemli bir yer tutması olarak gösterilebilir. Eğitimcilerden sonra en çok çalışma ise çocuklar ile yapılmıştır. Ünal²⁴, çocuklarla yaptığı çalışmada normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarını incelemiş, hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan yaşlıtlarına karşı genel olarak olumlu tutuma sahip olduklarını belirlemiştir. Orhan²⁵, ise okul öncesi dönemdeki özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarını belirleyerek kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin, kaynaştırmaya ilişkin görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir. Ünal²⁴ ve Orhan²⁵ çalışmalarında da görüldüğü gibi; çocuklar ile çok sayıda tez yazılmasının sebebi olarak, kaynaştırma uygulamalarının temeli olan çocukların sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlemek ve çözüm yolları bulmak olduğu gösterilebilir. En çok tezin eğitimciler ve çocuklar ile yapılması öğretmenlerin ve çocukların kaynaştırma uygulamalarına yön vermesi açısından önemli etkenler olduğunu göstermektedir.

Kaynaştırma uygulamaları konusunda yazılan tezlerde en fazla üzerinde durulan konu “kaynaştırmaya karşı olan tutum” (%27) olurken, ikinci sırada ise “kaynaştırma hakkında görüş ve beklenti” (%19) olmuştur. Metin²⁶, doküman analiz tekniğini kullanarak yaptığı araştırmada, kaynaştırma alanında en fazla incelenen konunun öğretmen tutumları ilgili olduğu, daha sonra anne babalara ilişkin tutumların yer aldığı, çocukların tutumlarına ilişkin sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığını belirtmiştir. Ülkemizde kaynaştırma uygulamalarında düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu için yazılan tezlerde eğitimcilerin ve ailelerin kaynaştırma hakkındaki tutumları, görüşleri, beklentileri konuları üzerinde çalışılmış olabilir. Bu konuda yazılan tezler çocukların sosyal uyumları ve öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri hakkında geniş yelpazede bilgi sağlamaktadır. Yiğen²⁷, yaptığı çalışmada ilköğretim döneminde kaynaştırma eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin; kaynaştırma eğitime ilişkin beklenti ve görüşlerini incelemiş, araştırmanın sonucunda, bu çalışmaların yapılmasının kaynaştırma uygulamalarının düzenlenmesinde yol gösterici olduğunu belirtmiştir. Şahin²⁸, kaynaştırma uygulamaları sürecine dahil olan veli ve öğretmen görüşlerini

incelediği çalışması da bunu destekler niteliktedir. Şahin²⁸ çalışması sonucunda, bireyselleştirilmiş eğitim programlarında eksiklikler olduğu, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki rollerini yeterli seviyede bilmediğini, kaynaştırma uygulamaları sürecinde işbirliği gerçekleştirilebilecek yeterli personel bulunmadığını belirtmiştir. Kuğu²⁹, kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarını ve bu tutumların kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisini incelediği çalışmasında ise, ebeveynlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının olumluluk düzeyi arttıkça, öğrencilerin akademik beceri düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Kaynaştırmaya karşı olan tutum, kaynaştırma hakkında görüş ve beklenti konuları üzerinde durulmasının en önemli nedeni olarak kaynaştırma eğitiminin iyileştirilmesinin amaçlanmış olması gösterilebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiği zaman 2008-2018 yılları arasında kaynaştırma ile ilgili yazılmış tezler bizlere kaynaştırma uygulamalarının son yıllarda ne kadar önem kazandığını göstermektedir. Kaynaştırma uygulamaları çocukların sosyal uyumlarından aile yaşantılarına kadar her şeyi etkilemektedir. Bu bağlamda eğitimciler oldukça kilit noktadadırlar. Kaynaştırma uygulamalarında eğitimcilerin yeterli bilgi sahibi olması aileleri ve kaynaştırma öğrencilerini güzel bir şekilde yönlendirmesi oldukça önemlidir. Yazılan tezler kaynaştırma uygulamalarında hala eksiklikler olduğunu göstermekte ve eksiklikleri ortaya koymaktadır. Kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan çalışmalar daha çok tutumlar ve görüşler üzerine yapılmış ve sorunları iyileştirmeye yönelik çalışmalar az sayıda kalmıştır. Kaynaştırma uygulamalarının veriminin artırılması için kaynaştırma eğitime dahil olan özel gereksinimli çocuklar ile yapılacak, deneysel yöntemlerin kullanıldığı ve çocukların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik ölçeklerin geliştirildiği tezlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Başarılı bir kaynaştırma uygulamasının temellerini kaynaştırma eğitime dahil olan özel gereksinimli öğrenciler, eğitimciler, normal gelişim gösteren öğrenciler, fiziki ortama ilişkin özellikler, öğrencilerin aileleri ve okul yönetimi oluşturur. Kaynaştırma öğrencilerinin eğitim hizmetlerinden en üst şekilde faydalanmalarını sağlamak, akademik ve sosyal alanlarda hızlı gelişme kaydetmeleri için öğretmenler öğrencilerini çok iyi tanımalı, gözlemeli ve ihtiyaçlarını çok iyi bilip aileleri doğru bir şekilde yönlendirmelidirler. Öğretmen-aile-çocuk etkileşimini güçlendirmek için bu alanda

çalışmalar yapılmalı ve eksiklikler ortaya konulup iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır. Kaynaştırma uygulamalarına dahil olan özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri ile yapılan çalışmalar oldukça azdır. Bu örneklem grupları da çalışmalara dahil edilerek farklı örneklem gruplarının bakış açıları alınarak çalışmalar yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir. Çocuklar ile yapılan çalışmalar daha çok nicel veya nitel çalışmalardır. Verimliliğin artırılması için farklı veri toplama araçları kullanılarak karma veya deneysel desende daha fazla çalışma yapılmalıdır. Eğitimcilerin ve ailelerin eğitimi, aile ve öğretmen arasında etkileşim konularında deneysel desende çalışmalar planlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Duman G, Koçak N. Anaokulu kaynaştırma sınıfında yer alan özel gereksinimli bir çocuğun sosyal oyun ve sosyal iletişim özellikleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*. 2013;2(3):99-108.
2. Sucuoğlu B, Özokçu O. Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 2005;6(1):41-57.
3. Kırcaali-İftar G. Özel eğitimde kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*. 1992;16(86):45-50.
4. Mittler P. *Working Towards Inclusive Education*. Manchester: David Fulton Publishers; 2000.
5. Sülün K, Girli A. İlköğretim genel eğitim sınıfı ile özel eğitim sınıfında öğrenim gören kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2016;7(13):1-24.
6. Metin N. Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 2018;2(2):428-439.
7. MEB. *İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi*. 2010.
8. Sucuoğlu B, Kargın T. *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık; 2014.

9. Cook L, Friend M. The state of the art of collaboration on behalf of students with disabilities. *Journal of Educational and Psychological Consultation*. 2010;20(1):1-8.
10. MEB. *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu*. Ankara: Aygöl Ofset; 2010.
11. Eid BNK, Saban A, Uygun N. İlkokullarda kaynaştırma öğrencilerine yönelik akran farkındalığı ve kabulü. In: Demirel Ö, Dinçer S, eds. *Küreselleşen Dünyada Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2017:503-514.
12. Bayar A, Özaşkin AG, Bardak Ş. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili duygular, tutumlar ve kaygılar ölçeği'nin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies*. 2015;10(3):175-186.
13. Eripek S. *Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2005.
14. Atıcı R. Kaynaştırma öğrencilerinin okul hayatında yaşadığı zorluklar. *Journal of Turkish Studies*. 2014;9(5):279-291.
15. Kırcaali-İftar G, Batu S. *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık; 2005.
16. Bek H, Başer H, Gülveren A. Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2009;2(2):160-168.
17. Ceylan R, Neriman A. Entegre eğitim. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2005;6(2):69-79.
18. Büyüköztürk Ş, Akgün ÖE, Demirel F, Karadeniz Ş, Çakmak EK. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2015.
19. Karadağ E. Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*. 2009;10(3):75-87.
20. Coşkun R, Altunışık R, Yıldırım E. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık; 2017.
21. Varışoğlu B, Şahin A, Göktaş Y. Türkçe eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 2013;13(3):1767-1781.

22. Holstein JA, Gubrium JF. *The Active Interview*. In: Thousand Oaks, California: Sage Publications; 1995: <https://methods.sagepub.com/book/the-active-interview>. Accessed 2021/01/15.
23. Batu S, İftar GK, Uzuner Y. Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 2004;5(2):33-50.
24. Ünal F. Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardaki, öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi; 2010.
25. Orhan M. Okul öncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi; 2010.
26. Metin Ş. Türkiye’de okul öncesinde kaynaştırmaya ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2016;8(1):146-172.
27. Yigen S. Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi; 2008.
28. Şahin S. İlköğretim kaynaştırma ortamlarında eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin veli ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşleri [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Eğitim Bilimleri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; 2017.
29. Kuğu S. İlköğretim I. kademe kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarının kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Samsun: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi; 2011.